

## TIEDE JA ASE 60 vuotta – 50 numeroa

### Yleisesikuntaeversti filosofian tohtori h.c. Keijo Mikola

Suomen Sotatieteellinen Seura käynnisti vuosikirjansa TIEDE JA ASE toimittamisen vuonna 1932 saaden ensimmäisen numeron julkisuuteen vuonna 1933. Sodat keskeyttivät julkaisu-toiminnan numeroon 6, kunnes seuraava numero – no 7 – ilmestyi vuonna 1949. Tästä alkaen sotatieteiden alan tutkimus Seuramme piirissä on voitu esitellä vuosikirjassamme säännöllisesti vuosittain. Tänä vuonna on päästy jo numeroon 50.

Vuonna 1977 sovitettiin tuolloin vuorossa olleen numeron 35 ilmestyminen kevääksi tavanomaisen syksyn asemesta Seuramme 50-vuotispäivän merkeissä. Tuohon numeroon laatimassani kirjoituksessa tarkastelin vuosikirjamme sisältöä niin aihepiirin jakautumisen, tieteellisen painoarvon kuin kirjoittajien koostumuksenkin kohdalta. Numeroiden 1–34 kirjoituksissa – lyhyissä tutkielmissa tai ajankohtaisissa selvityksissä – käsiteltiin voittopuolisesti aselajikohtaisia tai omia sotiamme taikka aseteknistä kehitystä käsitteleviä aiheita. Viimeksi mainitut kuuluivat aluksi suoranaisesti julkaisuohjelmaan ja näiden katsausten laatiminen oli vuosittain a.o. alan selostajien velvollisuutena. Sittemmin tästä, sinänsä tieteelliselle julkaisulle vähemmän sopivasta velvoitteesta on luovuttu. Eri alojen aseteknologisia tarkasteluja ja kehityksen informaatiota on kuitenkin jossain määrin jatkettu.

Nyt numeroita 35–49 analysoiden on mahdollista vertailla julkaisumme kehityskuvaa. Onko siinä havaittavissa tiettyä muutoksen trendiä, vai joko esimerkiksi numeroissa 20–34 on saavutettu tietty jatkuvuus? Kirjoitusten otsikoiden perusteella muutos on varsin selvä. Kun numeroissa 1–34 oli kansainvälistä sotilaspolitiikkaa ja siihen liittyen omaa puolustuspolitiikkaamme käsitteleviä tutkielmia ja informatiivisia esityksiä 14 % (numerot 20–34 jo 20%), on vastaavia ollut numeroissa 35–49 yli 30%. Vastaavasti strategiaa, yleensä sotatieteitä, organisaatioita ja esikuntapalvelua sekä johtamista käsittelevät prosenttiluvut jakautuvat seuraavasti: 7, (15) ja 16, kun taas teoreettisen taktiikan ja operaatiotaidon osuus on pudonnut 5:stä 3 %:iin. Yhteensä siis edellä mainitut kansainväliset, tavallaan ylempään johdon toimialaan kuuluvat ja sotateoreettiset aiheet ovat saaneet lähes puolet vuosikirjastamme, kun aikaisempi tarkastelu osoitti näiden osuudeksi vain neljänneksen. Puolustushaara- ja aselajikohtaisten aiheiden osuus on tasaisesti pienentynyt runsaasta neljänneksestä vajaan neljännekseen kokonaisuudesta, kun taas sotahistoria ja -tekniikka ovat menettäneet roimasti osuuttaan, edellinen lähes kolmannekseen ja jälkimmäinen puoleen alkuaan ja keskivaiheen osuudesta.

Edellä mainitut prosenttiluvut ovat osittain tulkinnanvaraisia, osittain ne voivat olla ehkä tilastollista harhaa. Ensinnäkin siksi, että valinta on tehty vain rubriikkien perusteella ja toisaalta siksi, että sama aihe voidaan merkitä useaan eri kategoriaan. Pari esimerkkiä riittäköön valaisemaan tätä. Kuuluuko tutkielma ”Suomen sodissa 1939–1945 ansioituneiden rintamakomentajien henkilökohtaisista johtamisista saadut kokemukset” (K Ruutu no 38/1980) sotahistoriaan vai tutkimukseen johtajuudesta? Toiseksi tutkielma kirjoitus ”Tilannekuvan ylläpitäminen ja vaatimukset viestijärjestelmälle” (E Rajahalme ja J Myyrä no 42/1984) esikunta- vai viestipalvelua? Vaikka vastaavia tulkintatapauksia kahden jopa kolmenkin aihepiirin välillä on tässä vertailujen 125 nimikkeen joukossa useita, voidaan kuitenkin kiistatta tehdä päätelmiä, että vuosikirjan TIEDE JA ASE aihepiiri on viime vuosina suuntautunut selvästi

yleisten ja sotilaspoliittisten kysymysten suuntaan. Samoin pohdinta johtajuudesta ja teoreettinen sotatieteellinen tarkastelu, kuten myös organisaatiokysymykset ja maamme puolustuskapasiteetti ovat parina viime vuosikymmenenä olleet alkuaikojä näkyvämmin edustettuina vuosikirjassamme.

Sotahistoria ja sotatekniikka ovat menettäneet tuntuvimmin osuuttaan vuosikirjan TIEDE JA ASE sisällössä. Onko kiinnostus näitä aloja kohtaan yleisesikunta-upseeristomme keskuudessa laimentunut? Tuskinpa vaan voidaan suoralta kädeltä tehdä tällaista johtopäätöstä. Ensinnäkin sotahistoria oli vasta käytyjen sotien jälkeen tapahtumien tuoreuden takia varsin vahvasti esillä vuosikirjassa. Silloinhan ei vielä ollut kirjallisuudessa kriittisiä kuvauksia sen enempää vapaus- kuin talvi- ja jatkosodastakaan. Siis välitöntä tarvetta tutkittuun tietoon oli. Nyt olemme vaiheessa, jolloin puolustusvoimien toimesta julkaistaan tai on jo julkaistu melko seikkaperäiset yleisesitykset sodistamme. Samoin näyttää vähän joka rykmentillä olevan pyrkimys saada oma rykmentinhistoriansa julkisuuteen niin kauan kuin mukana olleita on vielä tietojaan antamassa. Sotahistoriallinen aikakauskirja on puolestaan aito foorumi eri sotatapahtumien kuvauksille. Sotahistoriana tutkimusaiheena kiinnostuneet on nykyisin työllistetty näissä projekteissa. On oletettavissa, että lähivuosina kiinnostus tiettyjen sotiemme operaatioiden tieteelliseen tutkimukseen viriää uudella tavalla. Näissä on monia nimenomaan johtajan toimenpiteisiin ja esikuntien työskentelyyn kohdistuvia kysymyksiä, joiden selvittely on sekä opettavaista että johtajapsykologian kannalta mielenkiintoista. Tutkimushaasteita tältä alueelta riittää. Aika sodistamme on jo niin etääntynyt, ettei hienotunteisuusyiden takia luulisi olevan syytä välttää kielteistenkään johtajuusesimerkkien tarkastelua.

Nykyiset tutkimukset – paremminkin selvitykset – Seuramme piirissä Falklandin ja Persianlahden sodista on tässä vaiheessa nähtävä enemmän sotatekniikan kuin sotahistorian piiriin kuuluviksi. Tästä huolimatta sotatekniikan osuus TIETEEN JA ASEEN kirjoituksissa on laskenut. Tämä on yllättävää, koskapa sodankäynti teknistyy jatkuvasti. Aina tapahtuu uutta tällä alueella, uusia keksintöjä, uusia sovellutuksia. Tällä on kuitenkin varsin selkeä selityksensä. Johan 15 vuotta sitten vuosikirjamme sisältöä analysoidessani totesin, että tekniikan tutkimus edellyttää laboratorioita ja laitteita, jotka ovat virkatutkimuksen käytössä. Sotatekniikan ”tutkiminen” rajoittuikin harrastajien keskuudessa lähinnä informaatioon, ulkomaisen kehityksen seuraamiseen ja sen saavutusten kotimaisen soveltuttamisen arvioimiseen. Kehittyvät aselajijulkaisumme ja Sotilasaikakauslehti ovat luontevimmat foorumit tämänkaltaiselle informaatiolle, jollaista näistä onkin saatavissa sekä aselajikohtaista että yleistä. Sotatekniikkaa on tästä huolimatta vuosikirjassamme, mutta se on paljolti sidoksissa kansainvälispoliittisiin ja johtamisjärjestelmiä koskeviin tai ao. aselajin käyttökysymyksiin. Ydinasetta on vuosikirjassamme käsitelty monipuolisesti juuri sotilaspolitiikan yhteydessä. Atk ja elektroniikka ovat tulleet esiin johtamista käsiteltäessä ja esikuntapalvelussa. Ja ohjusten osuus on ollut näkyvästi esillä esimerkiksi ilmatorjunta-aselajin piirissä vertailtaessa aktio- ja ohjusasetta, siis käyttökysymyksenä eikä tekniikkana sinänsä.

Puolustushaara- ja aselajikohtaisten aiheiden suhteellisen osuuden pieneneminen nyt esillä olevista vuosikirjassamme numeroista selittyy yksinkertaisesti jo edellä mainittujen aselajijulkaisujen, esimerkiksi Jalkaväen vuosikirja ja Tykkimies, kehitymisellä todella laadukkaiksi julkaisuiksi. Toisaalta osa TIETEESSÄ JA ASEESSA julkaistuissa vastaavan ryhmän artikkeleissa on siksi laajasti aihepiiriään käsitteleviä, että ne ovat liitettävissä strategian ryhmään, esimerkiksi tutkielma ”Itämeren alue geopoliittisen ja regionalistisen näkemyksen valossa” (O Tuomi no 49/1991) tai yleisjohtamisen ryhmään kuuluvana, kuten tutkielma ”Ilmasta tapahtuvan elektronisen häirinnän, tulenjohton ja taistelunjohton toteuttaminen” (J Pystynen no 42/1984).

Aikaisemmassa TIEDE JA ASE analyysissäni tarkastelin myös kirjoittajien koostumusta. Silloin totesin, että 90 % kirjoittajista kuului Seuramme jäsenistöön ja että yleisesikuntaupseeristomme oli varsin lukuisasti edustettuna. Siviilitutkijoiden osuus oli numeroissa 1–34 vain noin 10 %, mutta numeroiden 35–49 artikkeleista on jo 25 % siviilihenkilöiden kynän jäljiltä (numeroissa 20–34 se oli 17%). Tämä on varsin mielenkiintoinen kehityssuunta. Sotilaiden varsinainen tutkijakoulutus perustuu suurelta osin oma-aloitteellisuuteen, kun taas siviilialojen specialistit ovat useasti saaneet varsin perusteellisen tieteellisen koulutuksen. Näin heidän mukaantulonsa rikastuttamaan vuosikirjamme sisältöä on varmaan voimistanut sen tieteellistä painoarvoa. Tämä on kuitenkin sellaisenaan toisarvoinen näkökohta sen sijaan, kun näin vuosikirjamme aihepiiri on laajentunut puolustusvoimien ulkopuolisten asiantuntijoiden ansiosta. Näin vain TIEDETTÄ JA ASETTA ajatellen, mutta tämä on merkittävää laajemminkin. Se on osoituksena "kasarmin aitojen kaatumisesta", mikä kuuluu olennaisesti yhteiskuntarakenteen muutokseen niin meillä kuin muuallakin.

Turvallisuuspolitiikka nähdään yhä selvemmin koko kansan asiana. Sotilaat ovat yhä monipuolisemmin mukana yhteiskunnan eri siviilisektoreilla ja siviilialojen asiantuntijat ovat aikaisempia aikoja vaikuttavammin mukana puolustusvoimien rakenne- ja suunnittelutehtävissä. TIEDE JA ASE kuvastelee omalta osaltaan tätä yleiskehitystä, johon maanpuolustuskursseilla on ollut oma panoksensa.

Ajankohtaisuutta ja puolustusvoimille reaalihyödyn tuottamista on tutkimuksissa ja selostuksissa pidetty erikoisena ansiona. Niinpä nyt tarkasteltavien vuosikirjamme numeroiden sisällysluettelot osoittavat, että ajankohtaisuuteen on pyritty. Ajankohtaisuus on kuitenkin kerran vuodessa ilmestyvässä julkaisussa suhteellista, koska kirjoituksissa pyritään tarkistettuun ja mahdollisimman pitkälle analysoituun informaatioon. Tutkimus tulee kuitenkin yleensä vasta tapahtuman jälkeen, ellei kyseessä ole suunnittelu, jollainen sotilasasioissa yleensä on salaista. Tiettyä ennakkointia on myös tällä alalla havaittavissa. Tästä esimerkkinä – tavallaan kurioositeettinä – mainittakoon nykyisen ilmavoimiemme komentajan, kenraalimajuri Heikki Nikusen tutkielmat: everstiluutnanttina kirjoitettu "Suomalainen taistelukonefilosofia" (no 41/1983) ja vastaavasti everstinä kirjoitettu "Hävittäjätorjunta tänään" (no 44/1986). Näyttää komentaja tulevaan välineeseensä vuosia ennen tehtävän saantia syventyneen!

Ajankohtaisuus näkyy lähinnä sotilaspoliittisista tarkasteluista, jos kohta aivan viimeaikaiset maailman ja varsinkin meidän turvallisuustilanteeseemme vaikuttavat geostrategiset muutokset eivät ole vielä TIETEEEN JA ASEEN sivuille ennättäneet. Ajankohtaisilta viimeiset Seuramme vuosijulkaisun numerot tuntuvat esimerkiksi uusiutuvien organisaatiokysymysten pohdintoissa huomioon ottaen myös sen, että pysyviä ja aina uudistuvasti esille tulevia aiheita on tarkasteltu.

Kokonaisuutena Suomen Sotatieteellisen Seuran tutkimus- ja julkaisuohjelmasta sen perusteella, mitä voidaan TIEDE JA ASE vuosikirjan numeroista 35–49 päätellä, on todettavissa, että siinä on noudatettu jo pian sotien jälkeen vakiintunutta linjaa. Tiede on sekä staattista että alati etenevää. Sotatieteissä, jotka ovat pelkistettyinä yleensä soveltavia, jatkuva ajassa eläminen on ominaista. Näin vuosikirjammekin sisältö on mukautunut ajan haasteiden ja vaateiden mukaan.

Yhdentyy Eurooppa on tuomassa laajentuvia puolustuspoliittisia näkymiä, puolueettomuus on saamassa uusia sovellutuksia ja uutta sisältöä ja puolustusvoimien yhä monipuolistuva integroituminen yhteiskuntakokonaisuuteen on laajentamassa Seuramme jäsenistön tutkimuksen aihepiirejä. Toisaalta voidaan sanoa, että kansa, joka ei tunne historiaansa, ei ole tulevaisuuden arvoinen, niin vastavuoroisesti puolustusvoimien on tunnettava ja tutkittava myös edellisten sukupolvien töitä ja saavutuksia sekä tämän päivän menetelmiin johtaneita tekijöitä. Vaikka välineistö

muuttuu, niin ihminen pysyy samana. Johtajuudelle asetettavat vaatimukset ovat ikuiset. Vuosikirjamme sisältää tarkastellessani olen kaivannut enemmän johtajuuden selvittelyä. Siitä on saatavissa tutkimusaineistoa niin käydyistä taisteluista kuin nyky-yhteiskunnan eri sektoreilta. Toinen piirissämme sen merkittävyyteen nähden suhteellisen vähän käsitelty aihe on maamme sotakapasiteetti tai nykyaikaisittain paremmin sanottuna maamme väestöllinen, materiaallinen ja teollinen puolustuspotentiaali.

Kun Seuramme toiminta käynnistyi näkyvästi sodan jälkeen, ensimmäisen kuukausikokouksen aiheena oli tutka ja sen pitäjänä eversti Veikko Saura, ilmavoimien viestikomentaja. Silloinen puheenjohtajamme, jalkaväenkenraali Erik Heinrichs kiinnitti esitelmätilaisuuden päätteeksi huomiota siihen, kuinka Seuramme toiminta alkaa nyt elävästi, varsin ajankohtaisella esitelmällä, mikä toivottavasti ennakoii vireää, kiinteästi kehitystä seuraavaa toimintaa. Tämä suunta on pysynyt selkeänä vuosikirjamme viidenteenkymmenenteen numeroon saakka, uskottavasti edelleenkin.

Esitellessäni vuosijulkaisun TIEDE JA ASE sisältöä Seuramme 50-vuotispäivän merkeissä merkitsin kirjoituksen rubriikiksi "TIEDE JA ASE, sotatieteellisen tutkimuksen julkisivu". Tälle tarkastelulle olisi voinut analogisesti antaa otsikoksi myös "TIEDE JA ASE puolustustutkimuksemme kokonaiskentässä". Sen verran ovat aihepiirimme ja kirjoittajakuntamme vuosien saatossa laajentuneet.